

Oudere koeien voor een duurzame houderij

De gemiddelde Nederlandse melkkoe leeft 5 à 6 jaar en dat is nog niet de helft van de 14 jaar die zij kan bereiken. Zelfs op oudere leeftijd is de productie van koeien hoog, dus 'ouderdom' mag geen reden zijn van afvoer. Een oudere veestapel is economisch zelfs gunstig. Wat moet er gebeuren om de leeftijd van de melkkoe omhoog te krijgen?

dr. Jules Gosselink,
dr. Bram Bos,
ir. Sjoerd Bokma en
prof. dr. ir. Peter Groot Koerkamp
(ASG – Animal Sciences Group van Wageningen Universiteit
& Researchcentrum, Lelystad)

De levensduur van de Nederlandse melkkoe wordt al decennia bepaald door de gedwongen afvoer vanwege diergezondheidsredenen. En die afvoer lijkt eerder toe dan af te nemen (zie tabel 1). In dit artikel gaan we op zoek naar redenen die het percentage gedwongen afvoer van melkkoeien structureel hoog houden. Wij willen doorbraken vinden die leiden tot een strategie die oude, gezonde koeien kansen biedt voor de melkveehouderij.

Koeien sterven jong

Sinds de tweede wereldoorlog worden koeien in houderijsystemen gemiddeld 3,2 tot 3,5 lactaties gemolken en dan afgevoerd (NRS, 2006 en 2007). Dat terwijl de melkproductie met de jaren stijgt en een piek bereikt rond de zesde à zevende

lactatie. In de jaren daarna blijft de productie op een hoog peil.

Verschillende wetenschappelijke studies laten zien dat 50 tot 70 procent van de koeien rond het vierde of vijfde levensjaar gedwongen wordt afgevoerd. De drie belangrijkste redenen zijn: verminderde vruchtbaarheid, klauwproblemen en problemen met de uier(gezondheid). Het zijn drie wijdverbreide problemen in de melkveehouderij. 55 tot 80 procent van de Nederlandse melkkoeien heeft één of meer klauwaandoeningen en circa 25 procent van alle koeien kampt jaarlijks met (sub-)klinische mastitis.

In tabel 1 zijn de cijfers van gedwongen en vrijwillige afvoer op een rij gezet: 10 tot 20 procent van de koeien wordt vrijwillig afgevoerd en de rest gedwongen.

Tabel 1

Redenen van afvoer van melkkoeien ingedeeld naar productieve leeftijd.

Onderzoek	Leeftijd melkvee (mnd)	Afgevoerde koeien (%)	Afvoerredenen (%) Gedwongen, vruchtbaarheid	Afvoerredenen (%) Gedwongen, uier	Afvoerredenen (%) Gedwongen, klauw	Afvoerredenen (%) Gedwongen, sterfte	Afvoerredenen (%) Gedwongen, overig	Afvoerredenen (%) Vrijwillig, te lage productie
1 ¹	50	31	41	19	17	3	10	11
1 ¹	56	27	29	31	16	4	23	2
1 ¹	67	25	20	37	7	6	20	13
2 ²			28	20	18	–	14	20
3 ³			23 (16 à 36)	15 (5 à 16)	4 à 10	4 à 21	14 à 35 ⁴	12 à 16

1 Van der Kolk en Van Laarhoven, 2005: onderzoek in NL.

2 Mulder, 1999: onderzoek in NL.

3 Smith et al. 2000: onderzoek in de VS.

4 verkoop als melkkoe, andere ziektes en overige.

Redenen beperkte levensduur

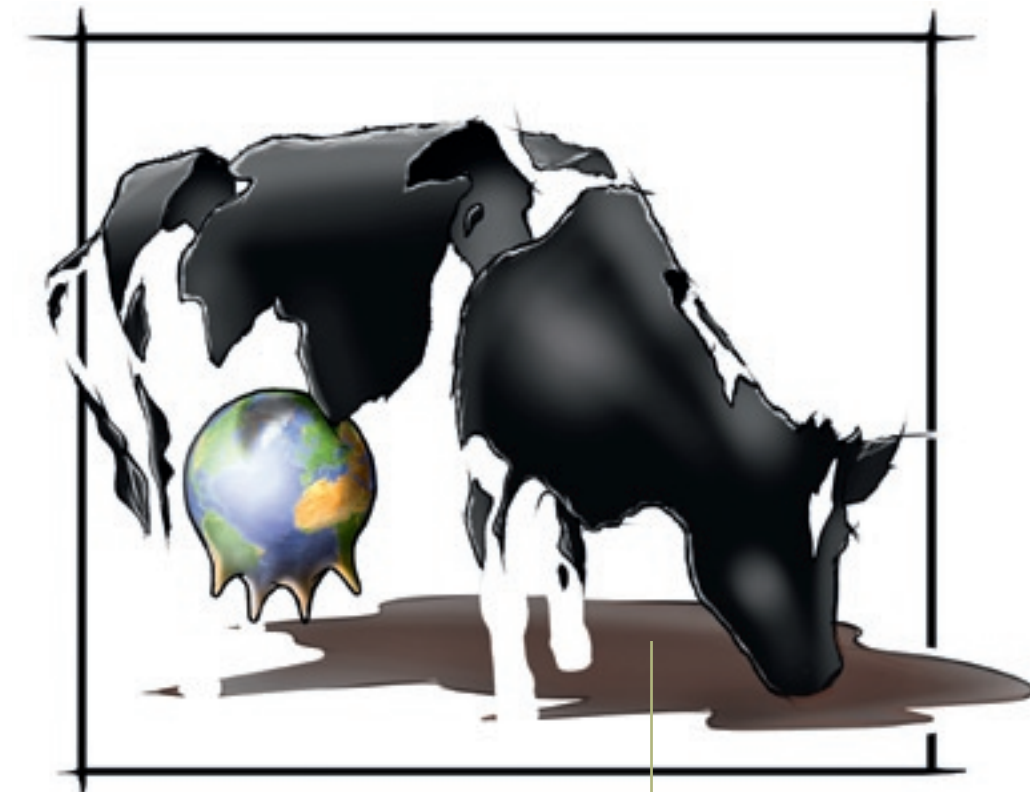
Structurele eigenschappen van de sector staan een hogere leeftijd in de weg. Het gaat dan om:

1. Productiestijging per generatie. Nieuwe generaties zijn steeds productiever. De verwachting dat een nieuwe koe meer produceert dan een koe van de vorige generatie, zal snelle vervanging stimuleren. Maar puur afgaand op de productie, heeft dat weinig zin. De genetische verbetering maakt namelijk maar 40 procent (40 kg) uit van de totale productiestijging per generatie. Dat weegt niet op tegen de kilo's melk die een oudere koe meer produceert: 8.158 en 9.272 kg melk gemiddeld per jaar voor een vaars en een 2e kalfskoe, ver sus 9.600 kg melk en meer voor een 3e kalfskoe en oudere koe (NRS, 2006).
2. Hoge productie, gezondheid en management. Op zich kunnen koeien een productie van 10.000 kg per jaar prima aan, maar dan moeten de omstandigheden wel in orde zijn. Als het management van een bedrijf niet op topniveau is, hebben hoge producties een negatieve invloed op de vruchtbaarheid en gezondheid van koeien.
3. De ligboxenstal. Ongeveer 90 procent van het Nederlandse melkvee wordt gehuisvest in (varianten van) een ligboxenstal. Klauwproblemen (55 tot 80 procent), mastitis (25 procent), en de moeite om koeien tochtig te zien, kunnen voor een deel op het conto worden geschreven van deze stal. De oorzaak ligt in de beperkte ruimte en slechte vloeren.
4. De herfstkalverstrategie. De zuivelcoöperaties bieden een premie op wintermelk omdat in die periode normaliter het aanbod aan melk daalt. De herfstkalverstrategie stimuleert dat koeien in de herfst en winter maximaal produceren. Dit betekent dat koeien in de voor hun uiergezondheid ongunstige warme zomerperiode moeten afkalven en dat koeien drachtig moeten worden in de ongunstige donkere periode van de herfst en winter.

Winnen met oude koeien

Maakt het een betekenisvol verschil – voor de kosten en de opbrengsten, voor de koe, voor het milieu – als koeien ouder worden? Wij denken van wel. De voordelen zijn: lagere vervangingskosten, meer inkomen door een groter aandeel volwassen koeien, meer bedrijfsmiddelen zijn beschikbaar voor melkkoeien in plaats van jongvee, meer ruimte om koeien te vervangen op economische basis, voordelen van een gezondere veestapel.

De economisch optimale leeftijd van koeien met een gemiddelde melkproductie en zonder ziektes ligt volgens berekening tussen de 10 en

KOEIEN MET POWER

Leeftijd kan geen reden zijn om koeien af te voeren. Koeien kunnen vele jaren lang op topniveau presteren, als zij daarvoor de kans krijgen. Een oudere melkveestapel is ook economisch interessant.

Illustratie: ASG

14 lactaties. Dus ver boven de drie lactaties van nu. Het voordeel ligt met name in de hogere productie van oudere koeien en de substantieel kleinere behoefte aan opfok van jongvee. Elk kalf dat niet tot koe hoeft te worden opgefokt bespaart circa 1.000 euro, veel arbeid en men kan het kalf verkopen. Het voordeel loopt op tot ruim 1,65 euro per 100 kg melk, als het vervangingspercentage terug wordt gebracht van 35 naar 25 procent en de afkalfleeftijd van 27 naar 24 maanden. Daarnaast betekent minder jongvee minder uitstoot van ammoniak en broeikasgassen, minder gebruik van krachtvoer en minder overschotten op de mineralenbalans.

Hoe bereiken we dit?

Vier structurele eigenschappen van de melkveehouderij zitten een toekomststrategie met 'gezonde oude koeien' dus in de weg. Zonder een aantal wezenlijke veranderingen is het onwaarschijnlijk dat de levensduur van melkvee flink toeneemt. Natuurlijk: een betere huisvesting helpt al een stuk. Maar ook in de afkalfstrategie en in de verhouding tussen productieniveau per koe en management van de melkveehouder zouden andere keuzes gemaakt moeten worden. Het mooie van het verhogen van de levensduur en de vrijwillige afvoer is dat het zichzelf op meerdere fronten belooft terug te betalen. Hiervoor is het wel nodig om de structurele redenen van gedwongen afvoer onder de loep te nemen.